

А.В. Алтухова

СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ МІЦНОСТІ ЗНАНЬ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлений аналіз сучасної науково-педагогічної літератури. Узагальнено існуючі погляди науковців на проблему визначення сутності принципу міцності знань. Виявлено, що сучасні науковці схожі в поглядах на зміст «міцності засвоєння» як дидактичного принципу та досліджують його з урахуванням психологічних особливостей.

Ключові слова: *знання, уміння, навички, принцип міцності знань, засвоєння, пам'ять, запам'ятовування.*

В статье рассматривается анализ современной научно-педагогической литературы. Обобщены существующие взгляды ученых на проблему определения сути принципа прочности знаний. Показано, что современные ученые похожи во взглядах на содержание «прочности усвоения» как дидактического принципа и исследуют его с учетом психологических особенностей.

Ключевые слова: *знания, умения, навыки, принцип прочности знаний, усвоение, память, запоминание.*

The article deals with the analysis of the modern scientific and educational literature . Summarizes the existing views of scientists on the problem of defining the essence of the principle of strength of knowledge. It is shown that modern scholars alike in their views on the content of "the strength of assimilation" as a didactic principle and examine it in the light of psychological features.

Key words: *knowledge, abilities, skills, principles of strength of knowledge, learning, memory, remembering.*

Постановка проблеми. Основними рисами сучасної людини є освіченість. Освіченість розуміють не тільки як сукупність необхідних для життя та успішної діяльності знань і вмінь, а і як внутрішнє спонукання до їх застосування у певних сферах.

Сучасне життя вимагає від особистості не просто володіння знаннями, а володіння міцними, глибокими внутрішніми ресурсами, якими б можна було скористатися кожного разу, коли виникає така необхідність. Отримані знання мають бути не нагромадженням понять, законів, фактів, а виступати відображенням дійсності в мисленні особистості як продукт її діяльності. На основі таких знань учні вироблятимуть життєві принципи, оволодіватимуть у період навчання у школі соціальним досвідом.

Особливої актуальності проблема міцності набуває під час навчання в школі. Оскільки метою навчання є отримання учнями міцних фундаментальних знань, умінь і навичок, які завжди можуть бути застосовані на практиці. Слабкі навички, незрозумілі, смутні уявлення не можуть забезпечити успішне засвоєння системи знань. Не тверді знання не можуть бути використані в життя, іншими словами школа не вирішить важливої задачі: підготовки підростаючого покоління до життя, до практичної діяльності.

Здійснення цього завдання певною мірою залежить від дидактичного інструментарію, зокрема опори на основні принципи навчання.

Мета статті – проаналізувати науково-педагогічну літературу останніх років видання та висвітлити погляди провідних сучасних науковців стосовно визначення сутності принципу міцності знань.

Виклад основного матеріалу. У сучасній дидактиці проблема принципів навчання досі є дискусійною. Вчені пропонують різні назви і неоднакову кількість принципів. Проте з часом зберігаються лише ті принципи, які виражають певні закономірності навчання і допомагають ефективно управляти навчальним процесом.

Слід зазначити, що в навчальному процесі всі дидактичні принципи дуже тісно переплітаються і деколи неможливо чітко визначити, який з них лежить в основі навчання. Однак вони дають можливість здійснювати навчання таким чином, щоб воно відповідало логіці пізнання як такого. Специфічні зв'язки і взаємообумовленість окремих елементів процесу навчання здійснюються при дотриманні: свідомості і активності учнів; наочності навчання; систематичності і послідовності; доступності навчання; міцності оволодіння знаннями, уміннями і навичками; науковості навчання; зв'язку навчання з життям (теорії з практикою); індивідуального підходу до навчання.

Сукупність принципів дозволяє характеризувати весь навчальний процес, всі сторони діяльності вчителя і пізнавальної діяльності дітей.

Але, саме принцип міцності знань визначає необхідність такої постановки навчання, при якій основний матеріал всіх предметів вивчається ґрунтовно і учні завжди в змозі відтворити в пам'яті або скористатися ними як в

навчальній, так і в практичних цілях. Роль і значущість принципу міцності знань та його реалізація в практиці школи визначна.

Принцип міцності знань обумовлюється як завданнями школи, так і закономірностями процесу навчання. Спиратися на набуті знання, уміння і навички можна лише в тому випадку, коли вони засвоєні твердо і тривалий час утримуються в пам'яті.

Міцні знання, уміння і навички необхідні як для успішного продовження освіти, так і для формування в учнів наукового світогляду, розвитку їх здібностей, підготовки до практичної діяльності.

Принцип міцності знань пройшов довгий шлях розвитку. Так, вперше сформулював принцип Я.А. Коменський. Він називав його основним, на якому повинен ґрунтуватися процес навчання. Пізніше за Я.А. Коменського проблема міцного засвоєння знань розглядалася в нових аспектах Д. Локком, Ж.Ж. Руссо, Г. Песталоцці, А. Дистервегом, М.І. Пироговим. Істотний внесок у розробку принципу міцності знань зробив К.Д. Ушинський, який обґрунтував не тільки педагогічну, а й психологічну основу навчання [1].

Міцність знань учнів довгий час була обумовлена, насамперед, вправами для закріплення вивченого матеріалу, розучуванням його і систематичним повторенням, з метою попередження забування. Однак у ХХ столітті у вітчизняній педагогіці проблема формування міцності знань школярів пов'язується вже з реалізацією принципу міцності знань в умовах різних підходів до навчання. Саме в цей час широко розроблялися питання теорії і шляхи реалізації ідеї міцності знань. Слід зазначити що, у вітчизняній педагогічній думці другої половини ХХ століття був відсутній єдиний підхід до визначення поняття «міцність знань» [2].

Вивчення педагогічної літератури останніх років видання дозволяє зробити висновок, що сучасні вчені схожі в поглядах на зміст «міцності засвоєння» як дидактичного принципу, який узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Автор	Назва праці	Рік видання	Назва принципу	Визначення
1	2	3	4	5

Лозова В.І., Гроцко Г.В.	Теоретичні основи виховання і навчання	2002	Принцип міцності засвоєння знань, умінь, навичок	Принцип вимагає, щоб знання, вміння і навички, засвоєні уч- нями в процесі нав- чання, довго зберіга- лися в пам'яті, могли бути відтворені в будь-який час і вико- ристані в різнома- нітних ситуаціях [5, с. 242-243].
Зайченко І.В.	Педагогіка	2003	Принцип грунтовності	Вимагає, щоб знання міцно запам'ятовува- лися учнями, стали б частиною їх свідомо- сті, основою звичок поведінки [4, с. 133].
под ред. Підкасистого П.І.	Педагогіка	2004	Принцип міцності	Принцип потребує, щоб знання міцно за- кріплювалися в па- м'яті учнів, стали ча- стиною їх свідомості, основою звичок і по- ведінки [7, с. 226- 227].

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
Нечепоренко Л.С.	Педагогіка	2006	Принцип міцності засвоєння знань, умінь, навичок	Учитель повинен до- сягти такого стану, щоб в учнів були міц- но закріплені і трива- лий час зберігалися усвідомлені, система- тизовані, чіткі знання, уміння і навички [6, с. 160-161].
Волкова Н.П.	Педагогіка	2007	Принцип міцності засвоєння знань, умінь, навичок	Передбачає тривале збереження в пам'яті набутих знань, умінь і навичок [3, с. 318].
Фіцула М.М.	Педагогіка	2009	Принцип міцності засвоєння знань,	Свідоме та міцне за- своєння головних фактів, понять, ідей, законів, правил, гли-

			умінь, навичок	боке розуміння важливих ознак і сторін предмету та явищ, зв'язків та відношень між ними та всередині них [9, с. 127].
--	--	--	-------------------	---

Як показує аналіз таблиці, вчені вважають, що принцип міцності вимагає, щоб знання міцно запам'ятовувалися учнями, були твердо закріплені і тривалий період зберігалися в пам'яті, могли бути відтворені і використані в різних ситуаціях.

Виділимо найбільш суттєві ідеї, що містяться в роботах названих учених.

Особливістю розкриття принципу міцності засвоєння знань, умінь, навичок в роботі В.І. Лозової і Г.В. Троцько А.В. «Теоретичні основи виховання і навчання» 2002 року видання [5] є розгляд забезпечення міцності через психологічний процес запам'ятовування, збереження і відтворення. Так, принцип передбачає, довготривале збереження в пам'яті знань, умінь і навичок, засвоєних у процесі навчання та їх відтворення в момент необхідності. Вчені, називаючи окремі шляхи реалізації принципу, також ґрунтуються на психологічні закономірності умов міцного запам'ятовування.

У роботі І.В. Зайченко «Педагогіка» 2003 року видання [4] даний принцип називається – принцип ґрунтовності. Відзнакою визначення є вимога, щоб знання які міцно закріплювалися в пам'яті учнів, стали б частиною їхньої свідомості, основою звичок і поведінки. Автор дає визначення, що міцні знання – це знання глибоко усвідомлені, систематичні, чіткі, тісно пов'язані з практикою, міцно закріплені в пам'яті. Педагог виділяє істотні ознаки ґрунтовності знань – це їх точність, аргументованість і відповідна для кожного ступеня освіти повнота [4, с. 133].

Схоже визначення і в навчальному посібнику «Педагогіка» під ред. П.І. Підкасистого 2004 року видання, щоб знання міцно закріплювалися в пам'яті учнів та стали б частиною їхнього свідомості, основою звичок і поведінки. Принцип міцності зв'язується зі смисловою пам'яттю, на основі якої в навчанні раніше засвоєні знання, навички та вміння вводяться в структуру особистого досвіду школяра, а також з самостійним добуванням знань, які

міцно осідають у свідомості і поступово переходять у переконання [7, с. 227].

Дещо інший підхід до визначення принципу міцності знань в роботі Л.С. Нечепоренко «Педагогіка» 2006 року видання [6]. Визначальним моментом тут вимога до вчителя, який повинен домогтися такого стану, щоб в учнів були твердо закріплені і тривалий період зберігалися усвідомлені, систематизовані, чіткі знання, уміння і навички [6, С. 160].

У роботі М.М. Фіцули «Педагогіка» 2009 року видання [9], автор розглядає принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок як свідоме і міцне засвоєння головних фактів, понять, ідей, законів, правил, глибоке розуміння важливих ознак і сторін предмета і явищ, зв'язків і відносин між ними і всередині них [9, с. 127].

Висновки. Вивчення педагогічної літератури останніх років видання показує, що сучасні вчені схожі в поглядах на визначення сутності «міцності засвоєння» як дидактичного принципу. Так, принцип міцності засвоєння знань передбачає, щоб знання засвоєнні у процесі навчання міцно запам'ятовувалися учнями, були твердо закріплені і тривалий період зберігалися в пам'яті, могли бути відтворені і використані в різних ситуаціях. Оскільки психологічною основою забезпечення міцності є пам'ять, тому проблему міцності знань вчені-дидакти розглядають з урахуванням психологічних особливостей.

Підкреслимо, що кожен принцип навчання реалізовує властиву йому дидактичну функцію. А значить не можна зіставляти принципи навчання за рівнем їхньої важливості. Розумним є системний підхід до розуміння взаємозв'язку і взаємозумовленості всіх принципів навчання.

Незнання принципів або їх невміле застосування гальмує успішність навчання, ускладнює засвоєння знань, формування якостей особистості дитини.

Література

1. Алтухова А.В. Історичні аспекти розвитку принципу міцності знань / А.В. Алтухова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: Зб.наук.пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2010. – Вип.9 (62) – С. 10-13.

2. Алтухова А.В. Питання визначення сутності принципу міцності знань у

вітчизняній педагогічній думці другої половини ХХ століття / А.В. Алтухова // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Серія №13. Проблеми трудової та професійної підготовки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009, – Випуск 8. – С. 7-13.

3. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. / Н.П. Волкова. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с. (Альм-матер).

4. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І.В. Зайченко. – Чернігів, 2003. – 528с.

5. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В.І. Лозова, Г.В. Троцько / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: «ОВС», 2002. – 400с.

6. Нечепоренко Л.С. Педагогіка: (Краткий курс для иностр. студентов и аспирантов) / Нечепоренко Лидия Сергеевна; Харьк. нац. ун-т им. В.Н. Каразина. – Х.: ХНУ, 2006. – 248с.

7. Педагогіка. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 608с.

8. Титов В. Общая педагогіка: Конспект лекцій: [Пособие для подгот. к экзаменам] / В.А. Титов. – М.: Приор-издат, 2003. – 271с.

9. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 3-тє вид., стер. – К.: Академвидав, 2009. – 560с. (серія «Альма-матер»).